

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
בהלכה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מרבני בית המדרש להוראה היינות "באר ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

לשחק בשבת בחול שעל שפת הים

בגדר 'מוקצה' מצד איסור טלטול בכרמלית.

החול בהלכות מוקצה

חול הוא מוקצה מחמת גופו ואסור לטלטלו בשבת, כמבואר בגמרא (שבת נ. ביצה ה.) שסתם חול הוא מוקצה מחמת גופו, שהרי לא ייחוד לשימוש האדם, ולעניין זה אין הבדל בין חול ים לבין חול בנייה ואסור לטלטל את שניהם.

אבל אם הכניס אדם חול לביתו בערב שבת כדי להשתמש בו לכל צרכיו, שוב אינו מוקצה. וגם לשיטת שכדי לייחד מוקצה לשימוש בשבת צריכים לעשות בו מעשה, זהו דווקא בעץ וכדומה שניתן לעשות בו מעשה המייחדו לשימוש, אבל חול שאינו ראוי לקבל הכנה שיש בה מעשה, די במה שמכניס את החול לביתו לכל שימושו כדי שיתבטל ממנו שם מוקצה.

אמנם כל זה דווקא כאשר מייחד לחול מקום נפרד ומוגדר בביתו, אבל אם הניחו בביתו סתם, הוא בטל לגבי שאר כל קרקע הבית שהיה עשוי מחול, ולא יצא מכלל מוקצה. ובביאור הלכה (סימן שח סעיף ד"ה בטל אגב) דן במציאות המצויה

המשך בעמ' ב'

בני משפחה נסעו לשהות בשבת בכפר נופש סמוך ונראה לשפת הים בצפון הארץ. לאחר סעודת השבת יצאו ההורים עם ילדיהם הקטנים לטייל ליד בקתות הנופש הממוקמות במרחק של כמאתיים מטרים מהים; עודם פוסעים על גבי החול הרך בסמיכות לים, שם החול דק ויבש כמו בארזי חול המצויים בגינות שעשועים, ביקשו הילדים להשתעשע בחול ולהביא את 'כלי החול' לשחק כדרכם של ילדים; האם מותר לתת לילדים בחול בשבת, או שיש בכך בעיה הלכתית:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

בנידון לשחק בחול בשבת, יש כמה צדדים הלכתיים ואיסורי שבת העלולים להיות כרוכים במשחק זה: א. מצד איסור מוקצה, ככל דבר שאינו כלי ולא ייחוד לשימוש מערב שבת. ב. בעצם משחק הילדים בחול, שדרכם לחפור וליצור מהחול מבנים וכדומה, עלול להיות כרוך בכך עוד אבות מלאכה כמו 'חופר גומא', ו'מגבל'. חשוב להעיר עוד הערה כללית לגבי טלטול החול בחוף הים, כי מלבד מה שיש לחוש לאיסור מוקצה, אסרו חכמים לטלטל אמות בכרמלית, ולכן לפי מה שמצוי בחוף הים שאינו בתוך העירוב, יש להיזהר מלטלטל בו אף דברים שאינם

הלכה למעשה

משולחן מורינו הרב שליט"א

מלווה שאמר ללווה שיחזיר לקופת צדקה

מצוי הדבר לפעמים, כאשר עומדים בקופה במכולת וכדומה, וחסרים כמה שקלים לתשלום הקניה, ואדם לא מוכר שעומד במקום מלווה בטובו את הסכום החסר ואומר שבמקום להחזיר לו ישים את הכסף בקופת צדקה, האם המלווה יכול בהמשך לתבוע את מה שהלווה.

תשובת מורינו הרב שליט"א:

כל עוד שהמלווה אינו תובע את החוב, הדבר ברור שאם קיים את דבריו והחזיר את סך המעות לקופת הצדקה, הרי הוא פטור. אולם גם במקרה שהמלווה

מחליט בהמשך לתבוע את חובו, להלכה לא ניתן לחייבו לשלם.¹

טבילה במקווה עם תחבושת

יהודי שהולך מדי בוקר לפני התפילה למקווה טהרה, ובעקבות מכה שקיבל הוצרך לחבוש את ידו בתחבושת, וכן מי שיש לו דלקת אוזניים ועליו לטבול עם אטמים, האם יש עניין להמשיך ללכת למקווה, או שלא תעלה לו טבילה משום חציצה:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

מכיוון שטבילתו היא לתוספת טהרה, והולך כל יום, ימשיך לטבול מדי יום, כי הרי דבר תורה רק רובו ומקפיד חוצץ.²

לשונות העמים ברש"י

מדוע מוצאים במקומות רבים בפירוש רש"י על התורה, שמביא ראיות מלשונות העמים למשל:

'פדן ארם' (בראשית כה כה) רש"י: בלשון ישמעאל קורין לשדה פדן. 'קשותיו' (שמות כה כט) רש"י: בלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסוא. 'טוטפות' (דברים ו ח) רש"י: טוטפות - טט בכתפי שתיים, פת באפריקי שתיים. 'לא תתעמר בה' (דברים כא יד) רש"י: בלשון פרסי קורין לעבדות עימראה:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

לשונות העמים המובאים ברש"י יש בהם קדושה, ומקובל עוד כי הם תיבות של לשון הקודש שנפלו לשפות אחרות, על אחת וכמה לשונות העמים המובאים בתורה.³

1

לגופי תורה ממש! ומובא בספיק לגבי מצוות תפילין, יסוד המצוה היא לשעבד תאוות ומחשבות לבנו, ובכלל זה לשעבד את אומות העולם, כמבואר עוד מזה בליקוטי מהר"ן וכן בשפת אמת ובהרבה ספרי חסידות. וביארו שם איך יתכן שמצוות תפילין שהיא היסוד, ואחת מהשלוש אותות, ואותה למדים מלשונות הגוים, ובאומי אמת בפרשת בא כתוב: איתא לטטפת וכו' טט בכתפי שתיים פת באפריקי שתיים, המצוה נתלתה במקומות אחרים כדי להוציא כל ניצוצות הקדושה מכל השבועים לשון שנתפזרו בהם ישראל וזהו מה שדרשו על תפילין מה דכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך וכו'. ובשפת אמת כתב בפרשת בא (שנת תר"ט): רמזו חז"ל טט בכתפי שתיים פת באפריקי שנים. לקבל עמ"ש על שכמם. והיו לטוטפות - טט בכתפי שנים, פת באפריקי שניים. ההיינו: במקום רחוק ששמו 'כתפי' פירוש המילה 'טט' היא שתיים, ואילו באפריקה המילה 'פת' פירושה שתיים, וממילא טטפות זה שתיים ועוד שתיים שווה ארבע. שאל החידושי הר"ם את החסיד: אתה גר באפריקה, פעם היית בכתפי? הרי שאפשר למצוא בזה רמזים לשונות האומות עד

וכי מה הם יעשו, אצלם אין את הרמזים האלו? כך עמד החסיד והתפלא על דברי הרה"ק מדזיקוב. לאחר חודש תשרי התבטלה הגזירה ושב החסיד למקום מגוריו, ומהיות שזמן רב לא היה אצל רבו הרה"ק מגור בעל החידושי הר"ם הוא החליט לנסוע אליו. כאשר נכנס לרבי סיפר לו את כל קורותיו, ושבבקבות הגזירה הוא התחבב בדזיקוב שם שהה בימים הנוראים בצילו של הרבי ר' אליעזר מדזיקוב, הרבי החידושי הר"ם התעניין אצל החסיד על הדברי תורה שאמר הרבי מדזיקוב, והחסיד חזר על שלל הרמזים שהרבי מדזיקוב מצא במילה 'ראדיש'. החידושי הר"ם הכיר וראה ברוח קדשו שהחסיד מולול באותם רעיונות החסידיים הללו, ונענה ואמר לו: אם אתה מולול בדבריו, הרי שאתה מולול גם בתפילין שלך, שהרי חז"ל דרשו שיש ארבע פרשיות בתפילין במסכת סנהדרין (ד:); והיו לטוטפות - טט בכתפי שנים, פת באפריקי שניים. ההיינו: במקום רחוק ששמו 'כתפי' פירוש המילה 'טט' היא שתיים, ואילו באפריקה המילה 'פת' פירושה שתיים, וממילא טטפות זה שתיים ועוד שתיים שווה ארבע. שאל החידושי הר"ם את החסיד: אתה גר באפריקה, פעם היית בכתפי? הרי שאפשר למצוא בזה רמזים לשונות האומות עד

3 בספר דברי חנה השלם (עמוד מג) מובא שהגאון רבי חנה הברשאם אב"ד קאלאשיץ, אמר שזקיני הקדוש משינאווא הקפיד כשלמד רש"י להוציא בפה גם את המילים הלועזיות, ואמר שיש בזה אותה קדושה כמו בשאר המילים של רש"י. ומעשה נפלא הביא המנחת אלעזר ממונקאטש בספרו 'דברי תורה' (מהדורה תנינא אות ה), שבט"ש שערך הרה"ק מדזיקוב בראש השנה הגישו כמין חלות מיוחדות ששמן היה 'ראדיש', אותם היו מכינים במיוחד לכבוד ראש השנה. אלו לא היו חלות ארוכים כמו חלות וגליות אלא חלות עגולות, כמנהג ישראל גם היום לאכול בחודש תשרי חלות עגולות, אותם חלות היו נקראות בשם 'ראדיש'. לאחר שאכלו את אותם חלות החל הרה"ק מדזיקוב לומר כל מיני רמזים וגימטריאות פנינים ופרפראות שכולם נעוצים וטמונים במילה 'ראדיש'. היה שם חסיד מורשה שבפולין שברח בעקבות הגזירה שהייתה באותם ימים, ובלבד התפלא מאוד: הרי 'ראדיש' אינה מילה בלשון הקודש או בלשון חכמים, זו מילה באדיש או בפולנית, ומה שייך לעשות רמזים ומשמעויות עמוקות במילה שכזו, ומה עוד שבעירו ובמחוזות אחרים אין חלות אלו מוכנות בשם 'ראדיש',

אף כי מצינו דיון בפוסקים לגבי מקרים דומים אם כדי להיפטר לגמרי על המלוה להוסיף ולומר שעל ידי שיקיים מה שאמר יפטר (ראה ח"מ סימן קכ ס"א), ואמנם לדברי חלק מהפוסקים (סמ"ע סק"א) בשאלה שלפנינו יהיה פטור בכל מקרה, אלא שלדעת הנהיבות (שם סק"א) כדי להיפטר לחלוטין צריך נותן המעות לומר שיעבירו את המעות לידי אדם, ולא בצורה של הפקר, מכל מקום אי אפשר לחייב את הלווה לשלם, כי יש כמה צדדים למתן את האמירה שלו שיעביר לקופת צדקה, כמו למי שאומר שיעביר לפלוני.

2 בגמרא (סוטה ו) אמרו, דבר תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ, וגזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד ועל מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד. בישועות יעקב כתב (סימן קצח סק"א) שאחר שגזרו חכמים על רובו שאינו מקפיד שיחוצץ, א"כ שוב הו' החציצה מדאורייתא, כיון שעכשיו היא מקפיד להסירו שהרי למעשה הוא חוצץ, והו' ליה רובו המקפיד. אך הרבה פוסקים חולקים עליו, מהר"א הלוי (ח"ב סי' סח), קובץ הערות (בימות הוספות ד' ת) בשם הגר"ח מבריסק. אחיעזר (ח"ב סימן לג). שו"ת מנחת שלמה (תנינא סי' עו).

הבית בקערעסטיר שנבנה בשבת

מעשה שהיה: יעקב הינו בעל ארגון חסד מהגדולים בארצנו הקדושה, ומתוקף תפקידו כמגייס כספים רבים בארץ ומחוצה לה, טווה קשרים רבים עם תומכים ונגידים מרחבי העולם. יום אחד נפל רעיון במוחו: היה זה כאשר שהה בעיירה קערעסטיר אשר בהונגריה, שם פגש כמה מידידיו והבין שיש כאן פוטנציאל עסקי מצויין. הוא מיהר לברר אודות הבתים העומדים למכירה ויומיים אחר כך כבר ישב אצל עורך דין מקומי לחתום על חוזה לדירה במחיר \$40,000 (היום המחיר כבר השליש את עצמו), לאחר העברת הכסף הבית הפך להיות שלו. הוא הזמין שלט גדול עם לוגו הארגון אותו תלה על חזית הבית, כשלאחר מכן פנה לאדריכל מארץ ישראל והזמין לבוא למקום שיתכנן מה לשפץ ובאיזה צורה. כחודש אחר כך הגיע האדריכל, ויחד ערכו מדידות ושרטטו תכניות מפורטות של הבית, עם רעיונות שונות כיצד להפכו למקום מפואר שיוכל להכיל את הנגידים הבאים להפקיד את ציונו של הרה"ק רב שעיהלה זצוק"ל.

קבלן מקומי גוי הונגרי נשכר לצורך הענין, כאשר מיד הוא ניגש לעבודה בהחלפת הריצוף, הוספת קירות, ועוד ועוד בכדי להכשיר את הבית לשמש כהכנסת אורחים VIP. היה זה ביום ראשון אחד, יום אותו נטלו העובדים כחופשה שבועית, ויעקב מקבל טלפון מידיד קרוב שמספר לו בהתרגשות כי עקב במהלך כל השבת אחר הבניה המתקדמת, וראה כיצד מגיע הריצוף החדש, והעובדים החריצים מתחילים להחליפו.

ר' יעקב שלא ידע את נפשו, שאל מורה הוראה מה לעשות עכשיו לאחר ששכח לגמרי לסכם עם הגוי שלא לעבוד בשבת מה לעשות עכשיו, והאם מותר לגור בבית הוא ואורחיו, וכן מה הדין אם כאשר יעשה שינוי חוזה שלא יעבדו בשבת, יחייבו הגוי בתשלום נוסף על ביטול החוזה הקודם ואריכות הזמן בתשלומים גדולים, האם הוא חייב לבטל העסקה או לא:

תשובה: כתב בשולחן ערוך (סימן רמד ס"ו) ש"אם בנו עובדי כוכבים לישראל בית בשבת באיסור, נכון להחמיר שלא יכנסו בו' והיינו אפילו שהיה הדבר בקבלנות נכון להחמיר, שלא יכנס בו לא הוא ולא אחרים, ולכן גם אם החליט לא להיכנס בו בעצמו אלא להביא שם תמיד את הנגידים, יהיה אסור לפי המחבר.

אולם דעת המחבר אינה מוסכמת, הדנה דעת ר"ת שמוותר לקחת גוי שיבנה לו ביתו בקבלנות, ולכן פסקו הפוסקים למעשה שיש להקל, ובדיעבד יש לסמוך בקבלנות על דעת ר"ת ומותר לדור בו אפילו בעצמו, וכן בסיתות האבנים ותיקון הקורות אם היה בקבלנות יש להתיר בדיעבד לשקעם בבנין. ולפי זה על מה ששכר בקבלנות מותר בדיעבד ליהנות על מה שכבר בנה כדעת רבינו תם. אך עדיין יש לעיין שאף שהקבלן הראשי הוא בקבלנות, עדיין יש תחתיו עוד עובדים והם שכירי יום, ובשכיר יום אין לנו אף אחד מהפוסקים שמקל, ואם כן צריך עיון האם צריך למכור את ביתו או לא. אך מצינו בפוסקים שהיהודי שרק דיבר עם הגוי הקבלן ואין לו עם היהודי אלא עיסקא ומה ששכר הגוי פועלי שכיר יום אינו קשור אל היהודי ולכן מותר לגור בו בדיעבד וכמו שמבואר בביאור הלכה (ד"ה או לקצור שדהו עיי"ש).

ומכאן ולהבא, וודאי יעשה הסכם חדש ויודיע שאינו רוצה שיעבדו בשבת, ואם הגוי ירצה עוד כסף בשביל שינוי חוזה וליהודי יהיה לו הפסד מרובה על ידי זה, מהאליה רבה משמע שאם לא התנה מתחלה אין די במחאתו בלבד אלא צריך לפזר ממעותיו כדי שיפסקו, ונראה שטעמו משום שפשע שהיה לו להתנות מתחלה, אך בביאור הלכה חילק בין כשהשכיר קרקע לגוי שאז לא יציית, לקבלנות שיש סבירות שיציית גם לאחר העסקה ואם כן לא פשע ונחשב לתנאי גם לאחר ההסכם.

ולאחר שנחשב לתנאי טוב עדיין יש לדון: דעת הרמ"א (שם ס"ו) שאם התנה ישראל עם אינו יהודי שלא לעשות לו מלאכה בשבת והאינו יהודי עשאה בעל כורחו למהר להשלים מלאכתו אין לחוש. אך דעת המגן אברהם שכיון שהוא מחובר והוי מילתא דפרהסיא איכא חשדא דרואים שלא ידעו שהתנה ולכן צריך למחות לו ולמנעו מפעולתו. ולפי"ז אם גר שם ילך למחות אך כיון שאינו גר שם יכול לשלוח שליח או לתלוט שלט שהבניה בשבת אין הבעלים נוחה הימנו כלל ובזה יצא ידי חובה של החושדים בו.

לטלטלו לצורך גופו או מקומו, כמו כן יש לומר שהמשחק בחול נחשב לטלטול לצורך גופו, כתב בארחות שבת (פרק יט הערה שלג) שמאחר שחול אינו 'כללי' לכן אסור לטלטלו לכל דבר, וכדין עצי הסקה שאף שמלאכתם לאיסור הבערה כיון שאינם כלי אסורים גם לצורך גופם או מקומם, וכמבואר בגמרא (שבת קכד.) ובמשנה ברורה (סימן שח סקל"ד). וכעין זה כתבו האגרות משה והגרי"ש אלישיב לגבי אבקת כביסה או סבון שמאחר ואינם כלי אפילו שמלאכתם לאיסור אין היתר של מחמת גופו או מקומו (ארחות שבת שם ס"ז ובהערה כד.).

יחוד חול על ידי ילדים למשחק בשבת

עוד כתב בספר שמירת שבת כהלכתה (שם) כי אפילו אם מצאו הילדים חול המוכן לצורך בניה, והם משחקים בו כל ימות החול, אין זה מועיל להוציא מידי מוקצה, כי אין בכוחם להקצות דבר שאינו שלהם, ועוד שאין הקצאת הילדים מועילה להוציא מידי מוקצה.

ויש להעיר על דבריו, שהרי המשחק של הילדים בחול אינו רק מחשבה אלא גם מעשה, ומעשה גם של קטנים מועיל להוציא מידי מוקצה, וכמו שכתב בשמירת שבת כהלכתה (שם הערות ס"ק לא, קיא). ונראה שסבר לחלק בין מעשה הניכר שהקצוהו הקטן למשחק וכגון שהכניסו למגירתו, ובין ששיחק בחול במקומו אפילו פעמים רבות אבל לא נעשה בו כל שינוי. אלא שדבריו שם צריכים הסבר, שמאחר וסוף עפר זה לשמש לבניה, הרי אין זו הקצאה לעולם, וכדי ליחד מוקצה מחמת גופו צריכים ייחוד לעולם, וכמבואר בשולחן ערוך (סימן שח סכ"ב).

להלכה:

א. חול הוא מוקצה מחמת גופו ואסור לטלטלו בשבת, ואין הבדל בין חול ים לבין חול בנייה והטלטול אסור בשניהם. ב. אם ייחד את החול בערב שבת והכניסו לביתו כדי להשתמש בו לכל צרכיו, שוב אינו מוקצה, ולכן ארגזי חול בגינות שעשועים אינם 'מוקצה מחמת גופו', כיון שהם מיוחדים למשחק. ג. החול הנמצא בסמיכות לים אינו דומה לחול המצוי בארגז חול שעשוי ומיוחד למשחק, ולכן הוא מוקצה מחמת גופו. ד. גם בארגזי חול שאינם בגדר מוקצה מחמת גופו, בכל זאת - יש למנוע את הילדים מלשחק בחול גם משום שהם חופרים בו ועושים גומא, וגם בחול דק יש להיזהר לראות שהם לא שופכים מים שיש בזה חשש איסור מגבל, ושתי פעולות אלו אסורות בשבת. ה. כאשר ארגז החול מיועד לבנות ולחפור, החול שבו מוקצה מחמת דבר שמלאכתו לאיסור, ואסור לטלטלו גם לצורך גופו ומקומו כיון שאינו כלי.

בימינו שקרקעית הבית אינה חול אלא מרוצפת באבנים, האם גם אז החול בטל למדרס הרגל, או שאינו בטל לקרקע שהיא עצמה מחול.

והגם שכדי לייחד מוקצה מחמת גופו לשימוש צריכים הקצאה 'לעולם', ואין די בהקצאה לשבת אחת, וכמבואר בשולחן ערוך (סימן שח סכ"ב), כתבו האחרונים (לבושי שרד שם, וחספת שבת שם סקצ"ו) שמאחר והשימוש בחול לכסות בו מכלה אותו לעולם, נחשב הייחוד לשבת אחת כהקצאה לעולם. [אבל בשו"ת הרשב"א ח"א סימן תשנ) העמיד שהקופה מיועדת לשבתות הרבה, וראה בתהלים לדוד (שם סמ"א)].

והנה לעניין אם יש איסור מוקצה בחול שבארגזי חול שבגינות שעשועים, השיב בשבט הלוי (חלק ט סימן עח) שיש ללמוד מדין המכניס חול לביתו שאם ייחד לו בבית קרן זווית שבכך מוציאו מידי מוקצה, כן הוא בחול זה שמאחר שהפרידו את החול לתוך ארגז עבור משחק הילדים, הרי זה כייחוד לו קרן זווית ואין החול מוקצה. אולם לגבי חול שבחוף הים, גם אם הביאווה במיוחד כדי שישחקו בו, מכל מקום, מאחר שהוא מחובר לכל החול שבעולם אינו מקבל שם בפני עצמו להיות מיוחד לשימוש בשבת, ועל כן אינו יוצא מדין מוקצה ואסור לטלטלו בשבת, וכן פסק בספר שמירת שבת כהלכתה (פרק כ הלכה מז), וכן כתב בשלמי יהודה (פרק יג הלכה ז) בשם הגרי"ש אלישיב.

זהירות בארגז החול ממלאכת בונה ולש

עוד יש לתת את הדעת, שמעבר לאיסור מוקצה בטלטול החול, עצם משחק הילדים בחול עשוי להיות כרוך באיסורי שבת, שהרי דרכם לחפור בחול ולעשות בו בורות, ודבר זה אסור מצד אב מלאכת 'בונה', כמו כן מצוי שהילדים מרטיבים את החול במים כדי לעשות מהחול מבנים ויצירות וכדומה, ודבר זה אסור מצד 'מגבל' שהרי חול דק שאינו גס הוא 'בר גיבול' (משנה ברורה סימן שכ"ג). ועל כן גם בחול שהוקצה למשחק הילדים ואינו מוקצה מחמת גופו, יש להיזהר בו מאיסור בונה בחפירת גומות, ולכן דווקא בחול דק ויבש שנופל לתוך הגומא וממלא את מקומה מותר לשחק בו, כמו כן אין לתת לילדים להרטיב את החול מחשש איסור לישה (שמירת שבת כהלכתה פרק טז הלכה ד).

דין ארגז חול העומד למשחק של מלאכות בונה ולש

והנה ארגז חול שהחול שבו עומד לבנות ולחפור בו, אף שאינו בגדר מוקצה מחמת גופו מכיון שהוא מיועד למשחק, אך מאחר שהחול מיועד לבנות ולחפור הרי הוא חוזר לאיסור מוקצה מצד 'דבר שמלאכתו לאיסור' (שלמי יהודה פ"ה הערה יט בשם הגרי"ש אלישיב, חוט שני ח"ג עמוד קמב). ואף שכלי שמלאכתו לאיסור מותר

שבת - כאילו כל מלאכתך עשויה

גזירת קיצוץ התקציבים על הישיבות הקדושות נחתה על מנהלה המסור של הישיבה, המתמודד בלאו הכי עם תמרון וניווט כלכלת הישיבה על כל צרכיה היומיות המרובות, כאשר נאלץ הפעם בחוסר ברירה לצאת אל מעבר לים על מנת לגייס כספים אצל אחינו בני ישראל בארצות הגולה, למען יקלו מעליו בנשיאת העול הכלכלי הכבד. בשבת הסמוכה לנסיעה, ישב המנהל המוהר בדבר הנסיעה הקרבה, ומחשבותיו הלכו ונדדו על אופן הצלחת מסעו להצלחת הישיבה; לפתע ננער ממקומו: שבת היום, ושמה אסור להרהר במחשבות ועיני ימות החוץ, ובפרט כאשר הדבר מבחיא לטירת הלב ולדאגה.

תשובה: כתב בשולחן ערוך (סימן שו"ח): הרהור בעסקיו מותר ומכל מקום משום עונג שבת מצווה שלא יחשוב בהם כלל. והוסיף במשנה ברורה (סקל"ח): ומכל שכן אם יש לו על ידי הרהור טרדת הלב ודאגה דיוהר בנה, ובבית יוסף כתב בשם רבינו יונה: אם יש לו מתוך הרהור טרדת לב או נדנדו דאגה אסור, ולא רק איסור בעלמא.

יש לציין מה שכתב אשל אברהם [בוטשאטש], שהרהור הבא ממילא ובלא מתכוין, אין בו איסור, כי לא ניתנה תורה למלאכי השרת, אך צריך להשתדל להסיח דעתו ממחשבות הטרודות כפי כוחו, אולם עלינו לברר מה הדין מה יהא הדין בהרהור המביא לאדם עונג.

בגמרא (שבת קנ:): מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פרץ בשדהו ונמלך עליה לגודרה, ונזכר ששבת היום, ונמנע אותו חסיד ולא גדרה. נעשה לו נס ושלחה בו צלף וממנו היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו.

ובטור כתב: יראה אדם בכל שבת כאילו כל מלאכתו עשויה ואין לך עונג שבת גדול מזה. ולמדנו מזה, שאף מי שעסקו מצליחים והמחשבה עליהם לא רק שאינה גורמת לו טרדה, אלא אדרבה, הוא מתענג מכך וזה גורם לו קורת רוח, מכל מקום העונג היותר גדול שלא יחשוב על עסקיו ויהא בעניו כל מלאכתו עשויה.

אולם הרהור לצורך מצווה ולחפצי שמים וכן ללימוד תורה כגון כיצד לכתב חידושי תורה שחידש וכדומה, אין מגיעה שיהרהר כיצד יעשה בימי החול אפילו שעשייתם בחול הם דברים שאוסרים בעשיה בשבת, הרהור בהם מותר, שהרי אפילו דיבור האיסור בשבת הותר לצורך מצווה וחפצי שמים, כל שכן הרהור יש מותר. אומנם אם מביאו הדבר לידי טרדה ודאגה, יש לו להימנע מלחשוב בהם אף שהם צרכי מצווה וחפצי שמים.

ולענין המנהל שמהרהר בדבר נסיעתו לצורך גיוס כספים לישיבתו, הנה עצם הרהור בנסיעתו מותר כיון שהוא צורך מצווה, אולם במידה והדבר מדאיגו וגורם לו טרדה, עליו להימנע מלחשוב בהם "ויראה כאילו כל מלאכתו עשויה" וכמו שאמר החידושי הרי"ם: שאף בעניניו הרוחניים דברי חז"ל אלו אמורים.

העולה לדינא:

מעיקר הדין מותר להרהר בשבת בעסקיו כל שאין הדבר גורם לו טרדה ומפריע את העונג שבת, אולם אם הרהור גורם לו טרדה מצווה שלא יהרהר ויש שכתבו שהדבר אסור מדינא. גם הרהור בעסקיו שאינו טורד את מנוחתו, ראוי יותר שלא יהרהר בו כלל ובשבת יראה כל מלאכתו עשויה. הרהורים בצורכי מצווה מותרים אין מצווה להימנע מכך, אולם אם הדבר טורד את מנוחתו ואת העונג שבת, יש לו להימנע מלחשוב בהם אף שהם צרכי מצווה וחפצי שמים.

כמו אצל רבים מאחינו בית ישראל, גם אצל משפחת לוי הייתה הרגילות בכל ערב שבת לטעום מתבשילי השבת ובכך לקיים 'טועמיה חיים וכו'. באחד השבועות, כאשר הסבו לארוחת הצהריים ונגשו לטעום מתבשילי הבשר, גילו בני הבית לחרדתם שתולעים מצויים בתוך הקישואים. מיד התקשרו בני המשפחה אל הרב, ושאלתם בפיהם: כיצד עליהם לנהוג עם הירקות, הבשר, והרוטב. תשובה:

בשאלה זו, יש לדון בשלשה דברים: א. הירקות, ב. הבשר, ג. הרוטב.

א. בדין הירקות: הנה מעיקר הדין פרי או ירק שנמצאו בו תולעים נקטינן שייסיר את התולעים ויבדוק את הפרי ומותר. אמנם בנידון דידן שנמצאו התולעים אחר שנתבשל הפרי, יש לדון אם מהני בזה בדיקה, ואף אי נימא דלא מהני בדיקה, יש לדון מאימת נחשב הפרי כמתולע והיינו שהוא בחזקת שיש בו תולעים אף שאינם נראים לעין ולא יועיל לו בדיקה.

הנה קיימא לן (סימן פד ס"ו) דאם נמצא בהם שלש פעמים תולעים יש לחוש שמא יש עוד ואינם ניכרות, והובאו הדברים בש"ך (סימן ק סק"א), וביאר, דמאחר שנמצאו שלשה תולעים הרי הוחזק לן שיש עוד תולעים שאינן ניכרות. ובפשוט מבואר דפרי זה אינו מדין ספק שאי אפשר לבדוק מאחר שנתבשלו, אלא דהרי זה כוודאי איסור כל שאי אפשר לבררו, מאחר שהחזק באיסורו.

אמנם הני מילי בירקות שנימוחים בבישול ואי אפשר לבדקם אחר בישולם, אבל בפירות (וכן כמהים ופטריות) שאפשר לבדקם אחר בישולם, ממילא אם נמצאו בפירות מבושלים תולעים, ואפילו שלשה פעמים ויותר, יבדקם אם לא נשאר בהם תולעים ומותר לאכלם [ומקור הדין הוא מהלבוש, הו"ד בש"ך (סימן פד סק"ב) וכן פסק בפרמ"ג בשפ"ד סימן ק סק"א]. והנה לגבי 'חזקה' מצינו בגמרא (יבמות דף סד:) לענין הנושא אשה ושהה עמה עשר שנים ונשא אשה אחרת ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה, דדעת רבי יהוה חזקה שאינו מוליד ולא ישא אשה שלישית, ודעת רשב"ג דעד תלת זימני לא הוי חזקה וישא אשה שלישית ורק אם עמה גם כן לא יוליד הוי בחזקת שאינו מוליד. ובתשובת הרשב"א (ח"א סימן קיג הו"ד בבית יוסף סימן פד) שירקות שנמצאו בהם שתי פעמים תולעים הוחזקו כמתולעים ונאסרו, וביאר בב"ח דחזונו מדברי הרשב"א דסבירא ליה לחומרא כרבי דבתרי זימני הוי חזקה.

אמנם ה"ט"ז (סימן ק סק"ד) כתב דמה שכתב הבית יוסף בשם תשובת הרשב"א דבתרי זימני נאסר, הוי טעות סופר וצריך לומר 'שלשה זימני', ורק בספק נפשות חיישינן לרבי לחומרא [וכגון בקטן שמתו אחיו מחמת מילה שאם מתו שני אחים לא מלין את השלישי] אבל בעלמא הלכה כרשב"ג דבתלת זימני הוי חזקה. וכדבריו נקטו כל האחרונים.

ולפ"ז כל שנמצאו בירק שלשה תולעים הרי זה הוחזק כמתולע ואסור לאכלו אף שאין ניכרים התולעים, אמנם אם נמצאו בו רק שתי תולעים, לא הוחזק כמתולע, וכל שאינו רואה עוד תולעים, לא נאסר מדין בריה [ולענין ביטול בשישים - יבואר להלן].

ב. דין הבשר: הבשר מותר, אמנם ירחצנו יבדקנו וירחצנו (שו"ע סימן ק ס"ד).

ג. דין הרוטב: בשו"ע (סימן ק וסימן פד) פסק שהרוטב מותר על ידי סינון. והנה בענין הסינון יש חילוק במהות הרוטב אם הוא צלול או עב; בלשון המחבר נראה שמועיל סינון דוקא לרוטב צלול, וכמו שכתב בלשונו 'אבל מי השלקות מסנן ומותר', דמשמע דמיירי במים בלבד, ולפי זה ברוטב עבה לא יועיל סינון, ועל זה כתב דקדירה של מרק שנפל שם בריה ונאבדה אסור, וביאר שם בש"ך דהיינו כשאי אפשר להתיר על ידי סינון, וכגון בעניינו כשמסנן רוטב עבה לא הכל מסתני וממילא יתכן שהתולעת לא תסתני והיא תשאר במרק, והלכך יש לאסור.

וכן יש חילוק בגודל התולעת, והיינו דמאחר שלא כל התולעים שווים, ויש תולעים קטנים מאד, אם כן באם התולעת שראה היא קטנה מאד שיכולה לעבור בנקבי המסננת לא יועיל בזה סינון, וגם זה נכלל בדברי המחבר שכתב דכשאי אפשר להתיר על ידי סינון אסור, וכמו שכתב שם בפרי מגדים (שפ"ד סק"ז) שכונתו אף באופן שאין המסננת מעכבת התולעת [מפני קטנותה או מפני גודל הנקבים], וכתב שם בשם ספר פרי תואר לבעל האור החיים הקדוש, שאם נפלה בריה גדולה ומסנן ואינו מוצאה יש לתלות שנימוחה אבל אם נפלה בריה קטנה ואינה מוצאה בזה יש לאסור לפי שיש לתלות שעברה דרך המסננת, וכתב שם שראוי להיזהר בבריה קטנה שאי אפשר ליקח מסננת דק כל כך, עיין שם. והכל לפי הענין, כי בזמנינו ישנם מסננות דקות עד מאד ובפשוט רוב התולעים אינם עוברים בה.

עד כאן עסקנו בדין התולעת עצמה, ומעתה נבוא לדון בטעם התולעת: ברמ"א (סימן פד ס"ט) כתב שאין לך פרי שאין בו שישים נגד התולעת שבו. ואמנם נתבאר בפוסקים (תשובת מהרי"ל החדשות סימן עח אות ב. תרה"ד ח"א סימן קלב, הובאו בט"ז קסט"ו) דכל זה בפירות גדולים כתפוחים הגסים וכיו"ב, אבל בפירות קטנים יש לדון היאך נעביד, שהרי אם אין שישים נגד התולעת נעשה הפרי כולו נבילה ומדין דבוק, וצריך שישים נגד הפרי.

והנה דעת מהרא"י בתרומת הדשן (שם) להתיר שגם אם אין שישים בפרי נגד התולעת עצמה מכל מקום הא יש שישים נגד טעם התולעת, ולכשון הרמ"א שנקט דאין לך פרי שאין בו שישים נגד טעם התולעת שבו, וכן מצינו ברא"ש (כלל כ גי' א) כדברים אלו.

ועוד טעם מצינו בתורת חטאת (כלל מו דין ח) להיתר שתולעת הוי נותן טעם לפגם שמותר שיש רוב נגדו אפילו אם אין שישים כנגד הטעם, וכזובים ויתושים (סימן קד וסימן קז).

והשאת מצירוף שני ההיתרים המובאים לעיל - שיש שישים נגד טעמו ושטעמו לפגם - מתיר הרמ"א בכל הפירות, שהרי סתם ולא חילק נגד גדולים לקטנים, וכמו שכתב בתורת חטאת (שם). אמנם כל זה לענין התבשיל אבל הפרי עצמו אסור דידי לחוש למחמירים שהביא מהרא"י (ת"ח שם, הו"ד בש"ך סק"ל).

ובמהרש"ל (פרק אלו טרפות סימן קג) דחה דבריו וכתב שאין לשמוע להקל ואסור הפרי וצריך שישים נגדו, וכן דעת הש"ך (סק"ל) לאסור ודחה דברי הרמ"א להתיר בפגום כיון שגם בזובים רבו האוסרים (עיין ש"ך סימן קו סק"ז), ובלאו הכי אין ברור שטעם התולעת כטעם הזוב.

וה"ט"ו התיר כדברי הרמ"א, ונראה בדבריו שהתיר אף הירקות (דלא כת"ח שאסר הירקות כי החמיר כמהרא"י) כיון שעיקר ההיתר הוא מחמת שהם פגומים, וכן נראה מבנחת יעקב (סק"ו), ולהלכה פסק הפרי מגדים כה"ט"ו (מש"ז ס"ק טו שפ"ד סק"ל), וכן פסקו הרבה אחרונים (מ"י נוב"י פ"ח).

העולה לדינא:

א. פירות מבושלים אפשר לבדקם וירקות מבושלים אי אפשר לבדקם. ב. שלוש פעמים הם בגדר 'חזקה', ולכן ירקות מבושלים שנמצאו בהם שלוש תולעים מכיון ואי אפשר לבדקם נאסרו בחזקת איסור. ג. דעת הש"ך שצריך שישים בתבשיל נגד טעם הירקות, דעת התורת חטאת שלא צריך שישים כנגדם והירקות אסורים אף שאין חזקת איסור, ודעת ה"ט"ז שהכל מותר כשאיין חזקת איסור, והלכה כה"ט"ז להיתר. ד. הבשר ירחצנו ומותר. ה. הרוטב יסננו ומותר בתנאי שהרוטב צלול ויכול להסתני, והתולעים הינם בעובי שלא יעברו במסננת. ויהי רצון שלא נכשל בדבר הלכה.

מצוקת הדיור הולכת וגוברת מיום ליום, עד כדי שבתקופה האחרונה קשה מאד להשיג יחידות או דירות לשכירות, ועקב כך חלה עלייה ניכרת במחירי השכירות, והתעוררו שאלות רבות לגבי העלאת מחיר השכירות באופנים שונים, ובסייעתא דשמיא נבאר מה שעולה להלכה בזה.

חשוב להדגיש, שבכל מקרה לגופו צריך לבדוק האם היה איזה חוזה בין המשכיר לשוכר, ולבדוק מה בדיוק סיכמו ביניהם, כיון שכל תנאי שבממון קיים (שו"ע סימן שט"ו ס"ב לגבי תנאים בשכירות), וגם אם עפ"י תורה הדין היה צריך להיות כך, באם סיכמו בפירוש אחרת יתכן שהדין ישתנה.

א. אם יש חוזה בתוקף - בין המשכיר לשוכר, ולא משנה לכמה זמן החוזה, אזי הדין ברור שאי אפשר לשנות את מחיר השכירות כל זמן שהחוזה בתוקף, ואפילו אם למחרת היום שחתמו התייקרו מחירי השכירות באופן הניכר, כיון שחתמו לא יכול אף אחד מהם לחזור בו, וכן מבואר בשו"ע סימן ש"ב סעי' י'.

ואפילו אם רק חתמו חוזה, ועדיין לא שילם השוכר למשכיר כסף כלל, גם כן הדין כנ"ל ולא יכול אחד מהן לחזור בו, ואפילו שלענין מכירה בדרך כלל שטר לחוד אינו קונה עד שיתן דמים וכמבואר בסימן קצ"א סעי' ב', שכירות קונה בשטר לחוד דכיון ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, ע"כ הקנין נעשה בשטר לחוד בלי כסף, וכן מבואר במונחת פתים סימן קצ"ה סעי' ט', ומביא בשם שו"ת בית שלמה (א"ח סוף סימן ע"ג) שמדייק כן מל"ב סעי' ב'.

וה"ה אם סיכמו ביניהם את נוסח החוזה עליו יחתמו, ולבסוף לא חתמו-משום סיבה טכנית, ולא מחמת סירוב עקרוני של אחד הצדדים, והשוכר נכנס כבר לגור בדירה, ההסכם שנכתב ולא נחתם ביניהם קיים, דודאי על דעת כן נעשתה השכירות ביניהם, ואי אפשר לבטל את תנאי השכירות בטענה שלא חתמו מעולם על חוזה.

ב. בגמר תקופת החוזה - יכול המשכיר להעלות את מחיר השכירות, ולא צריך להודיע על כך מראש לשוכר, ואפילו ביום שנגמר החוזה יכול המשכיר להודיע לשוכר שמעכשיו ישלם את המחיר העדכני, דמבואר בשו"ע (סימן ש"ב סעי' ח') דבשוכר לזמן קצוב, יכול המשכיר להוציא את השוכר בגמר הזמן, ומוכן מכך שיכול גם להעלות לו את מחיר השכירות, דמה לי להוציא, ומה לי להעלות לו את דמי השכירות, ואם השוכר אינו חפץ להעלות את דמי השכירות, הברירה שנתרה לו היא לעזוב את הדירה, וה"ה שהשוכר יכול לעזוב מיד בגמר החוזה בלי התראה מראש.

ג. אם גר בדירה בלי חוזה כלל, וסיכמו את כל התנאים שביניהם בעל פה, אזי אם סיכמו גם את תקופת זמן השכירות, יל"ד בשתי נקודות:

א. האם השכירות בתוקף עד הזמן שסיכמו ביניהם, דיח משום לומר שאין כאן קנין על

כל זמן השכירות:

משום שהכסף משולם כל חודש ניתן לתשלום עבור חודש זה בלבד, ואין דעת אחד מהצדדים שיהיה לשם קנין עבור כל השנה, וכעני"ז כתב בשו"ת בית שלמה (ח"ו סימן קט"ו) לגבי שוכר דירה לשנתיים ושילם עבור השנה הראשונה בלבד, שאין כאן קנין כסף עבור השנה השנייה.

ב. אפילו את"ל שכוונתם היתה לקנין, או שדיברו להדיא על קנין, מ"מ עדיין לא ברור שכסף בלי שטר קונה בשכירות, והדבר שנוי במח' הפוסקים, דאמנם ברמ"א (סימן קצ"ה סעי' ט') מביא מהבית יוסף שבשכירות קונה כסף לחוד בלי שטר, ומבאר הסמ"ע (שם סק"כ) שזה משום שאין דרך העולם לכתוב שטר בשכירות וסמכה דעתו של השוכר בלי שטר, כיון ששוכר רק לימים קצובים, אבל כבר כתב הערוך השלחן (סימן קצ"ה סעי' ג') שבמקומות שיש קפיידא ולא משכירים בלי שטר, לא קונים גם בשכירות בלי שטר. ובזמנינו רוב האנשים מקפידים בכך¹. אמנם בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סימן רנ"ד) ובתורת ש"י (ח"א סימן ת"ד) מבינים בדברי הב"י שאפילו במקומות שיש קפיידא ורגילים לכתוב שטר, כסף קונה בשכירות בלי שטר, וכיון שנחלקו בזה, הרי מספק המשכיר נחשב למוחזק, ולא חייב לתת לשוכר את הזכות לגור בדירה, וכמו הכלל הידוע שקרקע בחזקת בעליה עומדת.

ואפילו אם היה קנין סודר, נחלקו האם מועיל לגבי שכירות, והובא בסימן קצ"ה סעי' ט' ב' הדעות, ובהן במגן אברהם (ריש סימן תל"ד) פסק דקונה, ובנתתיבות שם מבואר שבשוכר קרקע לחפור בה בורות או במטלטלין שיש פחת שימוש בזה קונה בסודר, משא"כ בסתם שימוש בבית או קרקע לא נקנה בקנין סודר.

וחזקה- הרי בעיני שיאמר המוכר לקונה לך חזק וקני, או שיהיה בפניו, כמבואר בסימן קצ"ב סעי' ב', ומסתמא ה"ה בשוכר צריך לכך, וזה הרי לא היה כאן, וכן בעיני שיחזיק בכוונה לקנות וגם זה מסתמא לא היה.

ד. אם גר בדירה בלי חוזה כלל ולא סיכמו ביניהם את זמן תקופת השכירות - אזי אי אפשר להוציא את השוכר בלי הודעה מראש ל' יום, וכמבואר בשו"ע שם סעי' ז', (וה"ה שהשוכר לא יכול לעזוב את הדירה בלי להודיע למשכיר ל' יום מראש, וכמבואר בשו"ע שם).

מיהו זה רק באופן שסיכמו את מחיר השכירות לכל חודש, דבלא"ה לא מהני קנין כלל, ויכול מיד להוציא, וכמו בכל קנין שבלא פסיקת דמים לא חל קנין כלל, ה"ה לגבי שכירות, כ"כ בשו"ת הרדב"ז (ח"ו סימן רפ"ב).

אמנם לגבי העלאת השכירות בחודש זה, בגמ' (ב"מ ק"א): ובשו"ע (סימן ש"ב ס"ט) מבואר שאם המחיר לא התייקר בשוק כלל, אזי אי אפשר לשנות מהמחיר שהיה עד היום, אבל באופן שהמחיר בשוק התייקר, יכול בעל הבית לדרוש עבור חודש זה את המחיר העדכני, ובאופן שלא התייקרו כל הבתים, אבל יש מי שמוכן לשלם למשכיר זה עבור דירתו מחיר יקר, נח' האם גם ככה"ג יכול המשכיר להעלות את השכירות לחודש זה, בגינת וורדים (ח"מ

כלל ג' ס' מ"א) מדייק מרש"י (ב"מ שם) ד'אייקור בתי, שהפסדו ניכר, וגם ככה"ג הרי יש למשכיר הפסד ניכר, דאחר היה מוכן לשוכרו ביוקר, ומאידך ביד דוד (ד"ה לא) חולק ומדייק מרש"י בדיוק הפוך, שרק דבר שהמחיר בשוק השתנה, חשוב שהפסדו ניכר, אבל אם המחיר לא עלה, ורק אחד מוכן לשלם מחיר יקר אין זה נחשב כלל להפסדו ניכר ולא יכול המשכיר להעלות לשוכר את דמי השכירות לחודש זה.

ובמקומות או זמנים שקשה למצוא דירה חלופית או שוכרים אחרים תוך ל' יום, אזי לא מספיק הודעה ל' יום, וכמו שמבואר בשו"ע (סעי' ו') שבכרתי צריך להודיע ל"ב חודש, ומסתבר שה"ה כל מקום לפי עניינו, וכן מצאנו כמה תשובות האחרונים שדנו לגבי מקומות שקשה לשכור או להשכיר שיצטרכו יותר מל' יום. (ענין שו"ת רב"ז שדן לגבי ירושלים בזמנו, ובחקרי לב (מהר"ב ח"ו סימן ל"ה לגבי איזמיר, ובכנה"ג בדין אלונקין).

ה. אם השוכר ממשיך לגור בדירה לאחר סיום תקופת השכירות שבחוזה, בלי חוזה, אז יש כמה חילוקים:

א. אם סיכמו להדיא ששוכר את הדירה לשנה נוספת ולא הזכירו חוץ מזה שום דבר, אזי ברור שהכל נעשה על תנאי החוזה הראשון שביניהם, הן לגבי המחיר והן לגבי כל תנאי החוזה. וכן מבואר מדברי הרמ"א ובסמ"ע סימן של"ג סעי' ח'.

ב. אם חידשו את ההסכם, והזכירו חלק מהתנאים של ההסכם הקודם, אבל לא גרעו ולא הוסיפו תנאים חדשים, אזי ודאי החוזה עכשיו לא קשור כלל לתנאי החוזה הראשון, הן לגבי המחיר, והן לגבי התנאים האחרים, ולכן אם סיכמו כמה ישלם, ישלם לפי מה שסיכמו, ואם לא סיכמו ישלם לפי המחיר העדכני.

ג. באופן שהזכירו חלק מתנאי החוזה הראשון, אבל הוסיפו או גרעו מתנאי החוזה הראשון, ל"א שגם בזה סתמא נעשה על דעת ותנאי החוזה הראשון, מיהו הפת"ש שם מסיק דלמסקנת הש"ך גם ככה"ג כל התנאים בטלים חוץ ממה שהתנו להדיא.

ד. באופן שהשוכר ממשיך לגור בדירה בשתיקת שתייהם, וללא שום דיבור ביניהם, ברמ"א (סימן של"ג סעי' ח') נראה שבכה"ג לא אמרינן דממשיך החוזה הראשון שביניהם, אבל בש"ך שם מסיק שגם ככה"ג אמרינן שנעשה על תנאי הראשון, מיהו הסכמת הפוסקים שזה רק לגבי תנאים וסכום השכירות, אבל לגבי זמן החוזה, לא אמרינן שכמו שהחוזה הראשון היה לשנה גם עכשיו זה לשנה, אלא שנחלקו האם לכה"פ יהיה כאן דין סתם שכירות ל' יום, וצריך להודיע לפני סיום השכירות, דעת הערוך השלחן (סימן ש"ב סעי' כ"ד) שצריך הודעה ל' יום, אבל רוב הפוסקים (שו"ת רדב"ז ח"ו סימן ב' א"פ סימן ק"ט, שו"ת מהר"ב בן לב ח"ד סימן כ"ח, וכו"ה בחידושי ר מאיר שמהם ב"מ ק"א), חולקים עליו, ולא מצרכים ככה"ג הודעה כלל, ואפשר לבטל את השכירות בכל רגע נתון, וכן הוא להדיא גם במאירי (ב"מ ק"א), אלא שכל זמן שלא ביטלו, דעת הש"ך שכל התנאים וסכום תשלום השכירות כמו בחוזה הראשון שביניהם.

1 אלא שיל"ד בזה טובא, משום שגם בזמנינו הקפיידא בדרך כלל היא בעיקר מצד המשכיר, ובמשפט שלום מבואר שרק אם השוכר מקפיד על השטר ה"ה מעכב את הקנין, ודומיא דמה שמבואר בגמ' לגבי מקח, שלא סמכא דעתיה דלוקח כל זמן דלא מטא שטרא לידיה, משא"כ אם המשכיר מקפיד אין זה מעכב את הקנין כלל.

2 ובגמ' מבואר הטעם בזה משום ד'אמר ליה אי אודעתן הוה טרחנא ומתייבנא בה איניש מעליא' ומשמע שאפילו אם אכן מצא שוכר חדש הבית לא יעמוד ריק, עדיין יכול המשכיר לעכבו, אלא שבשו"ע לא נזכר טעם זה רק כ'די שיבקש שכן ולא ישרא ביתו פנוי', ומשמע שאם אינו פנוי כי ימצא משהו אחר כבר לא יכול לעכבו, ועדיין צ"ע בזה.

